

rožnjišnici se ključi pol čevlja saksebi pošev, nekoliko proti bregu nagnjeni, kakor so dolgi, 4, 5, 8 ali 10 oces, to je, en čevlj in pol dolgi, toraj tudi plitveje ali globokeje, položijo v gredici poprek do zgornjega očesa v prvi rajdi. Druga rajda se spet za pol čevlja nižje napravi, in ravno tako, ko prva rajda, napolni itd.; očesa se nekoliko z drobno prstjo pokrijejo.

Nov vinograd se s ključi zasaditi mora v jeseni, ako je lepo vreme, ali pa spomladi. Navadno se spomladi zasaja in sicer tako: Jame se od zgoraj doli skopljejo, najmanj čevlj globoke. Ključi se v jame postavijo en čevlj saksebi; ker vsi ne rastejo, zato gosteje; od spodej mora dobra zemlja biti; pridene se jim nekoliko plevnjaka, dobre prsti, tratnice; vse se zasuje in potlači. Vsikdar naj bo le eno oko zunaj, da ključ več koreninic stori. Druga rajda se napravi 3 do 4 čevlje od prve, da se v tretjem letu lože redoma na strminah in brežinah, najmanj dva čevlja globoko, pogrubajo, tako, da je potlej trta po dva čevlja povsod ena od druge, in jih solnce lahko obsijava.

Tudi ključi s 3 ali 4 očesi so dobri, da so le zdravi; se vé, da se potlej kar najbolj mogoče globoko pogrubi morajo. Tudi te nježne mladike se morajo slabeje na eno oko, močnejše na dve očesi že v jeseni ali spomladi obrezati, skozi leto pa zemlja okoli njih skrbno zrahljati. Prvo leto se med rajdami novega vinograda zasadi koruza ali pa ajda poseje; vendar ne preblizo trt, da se lože obdeluje.

Kdor bi hotel na novo obsajenem vinogradu trto v nizke brajdice razpeljati, bi moral trte 5 do 6 čevlj saksebi v vrste nasaditi. Tako razpeljane brajdice so lepe, in pri tleh dobro vino raste. Tudi se le same trte okopavajo, obdelujejo in gnojijo, in veliko grozdja dadó. Za takošne brajdice so dobri navadni koli.

Ako se imajo vkoreninjene trte, sajenke, ključi kam poslati, jih moraš v moker mah do zgornjega očesa zaviti, ali pa še celó spodnje konce v repo ali krompir vtakniti in dobro povezati.

Za nov vinograd so najboljše trte: rivček ali mali in italijanski rizling, šipon, traminec, žlahna mušica, rdeči žlahni itd. Vsako pleme se posebej ali zmešano skupaj zasadi; pomešano zasajenje se naj bolj prileže manjšim vinorednikom, ki le veliko vina želé. V nižavah, kjer trta rada pozebe, je rivček najbolj; rad rodi, in ne posebe; raste pa povsod.

Poleg potov vinogradskih je izabela trta najspodobnejša, ker ljudje njenega grozdja ne zobljejo zavoljo nenavadnega okusa. Ker jako v les raste, bi se lahko dal z nekolikimi trtami vseh vinograd v obliki brajd obvarovati bolj ali manj. (Dal. prih.)

Natoroznanske stvari.

Nektere opombe in popravki k spisu

„Potovanje po nebu.“

Spisal Viljem Ogrinec.

Z veliko radostjo sem prebiral omenjeni spis; in kdor ga je bral in ga premišljeval, se je gotovo naučil marsikaj koristnega.

Vendar moram sem ter tje črhniti marsiktero opombo o vnanji osnovi, o snovi sami, o nekterih izrazih, kateri se mi ne zdé najboljše. S tem pa še nikakor nečem reči, da je le to, kar predlagam jaz, gledé na izraze, celó dobro ali najboljše, to naj sodijo drugi. Stvar je vredna vsestranskega prevdarka.

Kar bi bilo reči o osnovi celega spisa, je le to, da se ne dá ravno boljše razcepiti ta stvar, kakor je razcepljena v g. Šavperlnovem spisu; — al vendar bilo bi morda to še bolj razvidljivo, ako bi bil g. pisatelj

po tem, ko je nam o „solncu“ nekoliko povedal, to, kar hoče povedati o „premičnicah“ in „spremnicah“ razdelil, v 3 razdelke, oziraje se na to, da delijo zvezdoznanci premičnice našega „osolnčja“ v notranje, srednje in vnanje; prvi razdelek naj bi bil toraj obsegal notranje: Mrkurja, Venero, Zemljo in Marta; — drugi srednje: planetoidi ali male premičnice; — in tretji vnanje premičnice: Jupitra, Saturna, Urana in Neptuna. — Al to je zgolj vnanja reč, ki ni ravno v zdatni zvezi s snovo samo.

Drago bi mi tudi bilo, ako bi bile številke in sploh vse razmere navedene po najnovejših preiskavah. To se vé, da razloček med starim in novim ali današnjim ni ravno zeló zdaten, a vendar boljše je zmirom boljše. Tega sicer ne bi bil omenil, ako bi se ne bil spomnil, da se nahajajo skoraj v vseh popularnih spisih, naj že bojo v katerem koli jeziku, večidel zastarane številke, in da mnogi še trdovratno drže starega! — to ne gré tukaj — posebno pa ne v tej vedi! Ljudstvu, se vé, da zadostujejo tudi take (zastarane) številke, ki se malo ločijo od novijih, ali tisti, ki poznajo noveje razmere, ne bojo nič kaj prav zadovoljni, če zagledajo čez dolgo časa zopet to, za kar se že ne zmeni nikdo! — Vendar, tudi to ni ravno tako važno, zatoraj sem omenil to le z malo besedami.

Sedaj pa si še malo tanjše pogledjmo vseh spis. — Pri tem pa se bodem držal skoraj zgolj vravnave pisateljeve, toraj bode vsakdo lahko našel vse, o čemur bodem govoril.

1. S priimkom „stalnice“ k imenu „zvezde“ nisem nikakor na pisateljevi strani, zakaj te-le zvezde (stalnice) v resnici res niso stalnice, marveč te kajo ali se premikajo, toraj spreminjajo svoje stališče ali mesto, zmerom in zmerom, ravno tako kakor solnce, ali zemlja, ali naša „luna.“ Nikjer ne najdeš Senekovega „nepremičnega in stalnega zvezdnega rodú“ (fixum atque immobile populum N. Q. I. VII. 24). — Če pa imenuje Nemec take zvezde, ki niso ne premičnice, ne lune: Fixsterne; no! naj jih; nam pa za to ni treba za njim napačno govoriti?! In če govore tako grški in rimski modrijani, kaj moramo mi ravno tisto gosti? — In saj niso Grci in Rimljani nič tako posebnega vedeli o teh „zvezdah“! A. Humboldt v III. zvezku svojega „Kosmosa“ o tem dalje in širje govori, toraj naj bere ondi, kogar mika, kaj tanjšega zvedeti o tem. — Jaz pa — le za moj del — imenoval bi „Fixsterne“: „zvezde“ κατ' ἐξοχήν; ali pa „solnca“, kajti vse zvezde, ki niso premičnice, ali lune (in ne lastnice ali repate), so ravno „solnca.“

2. Z izrazom: „vrteti ali sukati se okoli nekoga“, mesto izvrstnega: „tekati okrog trupla“¹⁾ tudi ni pravo. Kdor teka, temu ni treba, da se tekoč vrtí ali suče (da pride naprej); in kdor se suče, ta se lahko suče na enem in istem mestu, ni mu treba, da bi pri tem tekal! Ali koliko nerazumljivega pride iz tega izraza: „sukati se“, to bomo že še videli pozneje.

3. Da je solnce od zemlje (glej str. 108) nad 20, in zemlja od solnca (glej str. 116) blizo 21 milijonov milj oddaljena, to še ni prav gotovo! — Saj sem lani o tem govoril, ko sem pisal „o solncu“! Tudi o daljavi solnca od zemlje najdeš tam črtico!

4. Da so premičnice same po sebi res temna trupla, to zopet ni do vsega gotovo. Venera, Zemlja in (morda) Jupiter (??) imajo morda, in brž ko ne, nekoliko lastne svetlobe — to se vé, da ne ravno prav zdatne!

5. Mesto besede „vtisnjen“ ali „vdrt“ bil bi morda boljši ta-le izraz: „oplošnjen.“

¹⁾ Kaj je bolj „nebeško truplo“ ali „nebeško telo“ za „Himmelskörper“ („orbis coelestes.“) Jaz menim, da truplo.

6. Po mojem mnenju bilo bi boljše ime „luna“ za taka trupla, ki so spremnice premičnic, mesto „mesec“; — ljudstvo pravi pa večidel mesec namesti luna, ali mesec pomeni le gotovo število dni (mesec dni), luna pa je tisto ime, ki pristje vsem spremnicam. — Kako čudno se pa glasi na pr. to-le: „(mesec) priteče okoli naše zemlje v 29 dneh in 12 urah; kateri čas mi tudi „mesec“ imenujemo. Ta čas imenuje nemec „Mondmonat“, jaz ga imenujem po svoji terminologiji „lunini mesec“; po tej terminologiji pa bi se imenovati moral „mesečni mesec“ („Mondmond“ ali pa „Monatmonat“). Kaj neki je to? — V spisu pa je zemljina spremnica zdaj „luna“, zdaj „mesec.“ Ali je samo luna, ali pa samo mesec; oboje pa nikoli ne!

7. Če se Merhuri suče, ne dovrši nad 6 milj v 1 sekundi, marveč le $58\frac{1}{2}$ čevlja (88 milj v 1 uri); — kajti suče se okoli svoje osi in dopolni v 24 urah dan ali 2108 milj, to je, celo svoje okrožje (Umfang); — dovrši pa nad 6 milj v 1 sekundi, če teka po svoji poti okrog solnca. — Tudi to ni gotovo, da so na Merkurji hribje tako silno visoki.

8. Presredje premičnice Venere ne znaša 1694 milj, marveč 1717 m., kakor je vnovič zrajtal gosp. J. H. Mädler; toraj Venera ni skoraj za nič manjša od zemlje. Al — kdo bode umel te-le besede: „suče se v svojem potu 5 milj v sekundi“? Ko ne bi že vedel človek, da se to pravi toliko kot: 5 milj preteče v svojem potu okrog solnca v sekundi; gotovo iz onega ne bi zvedel pravega!

Venera pa ni zmerom (dan za dnevom) „večernica“, nikdar to ne „danica“; — tudi Merhuri (i z večo pravico), Mart, Jupiter so časi večernice in danice. (cf. Mädler's Astr. §. 98. St. 143; Kosmos II. 258. Heis Woch. 1861, St. 254, 255). Veneri gré to ime časi le gledé njenega stanja v oziru k solncu in k zemlji.

Kar se pa tiče naravne podobe te premičnice Venere, ne vemo o tej dosti; kajti ali je njen svit preživ, da ne moremo dobro in pazno gledat je, ali pa je Venerino ozračje zeló gosto, gostejše kakor zemljino, toraj nikakor ni gotovo in tudi verjetno ni, da bi bili Venerini hribje 6 milj visoki; če pa, gotovo bi bil tako orjaško goro tudi že kak drugi opazovavec videl, in ne le ranjki Schröter! (Kon. prih.)

Šolske stvari.

Ipavska glavna šola.

Začetnica letnih sporočil namesti starokopitnih subih „perijoh“ ima na čelu letošnjega svojega sporočila sestavek, v katerem gospod ravnatelj L. Hiti starišem in srenjskim možem prav po domače in kaj lepo razjasnuje namen in korist nedeljskih šol, ktere, ako so prav vredjene, niso peto koló pri vozu, ampak os, brez ktere ni vozá; dalje jih prosi podpore sploh, zlasti pa, da tej svoji učilnici kmali preskrbi vrt, na katerem se bodo otroci djansko vadili del in opravil, ki jih čakajo v prihodnjem življenji. — Šolska oznanila kažejo, da ima ta šola 2 kateheta in 4 učitelje, da se je zraven navadnih predmetov učila tudi sadjoreja, sviloreja, vinoreja, čbelarstvo, gospodinstvo; da je 336 učencev in učenk imela vsakdanja, in 153 nedeljska šola. Iz vsega je očitno, da vipavska šola lepo izvršuje namen ljudske šole.

Mariborska gimnazija.

Program mariborske gimnazije v svojem vvodnem sestavku nemški razjasnuje, kaj da je v rimski zgodovini pred „Grahi“ bil „ager publicus.“ Iz šolskih vesti

pozvedamo, da ta gimnazija šteje 12 učiteljev, 342 učencev, po narodnosti 111 Nemcev, 208 (2 tretjini) Slovencev, Nemco-Slovencev (?) 21, in Laha 2; po veri razun dveh so vsi katoličani, šolskim tirjatvam jih ni zadostilo 60. Učnine se je plačalo 2469 gold. 60 kr.; vpisnine pa 155 gold. 40 kr.; štipendistov bilo je 25, katerim je došlo 1751 gold. 78 kr., druge pomoči se je nabralo 273 gld. 37 kr., od katerih se je revnim učencem izdalo 124 gold. 88 kr. — Izvanrednih predmetov se je učilo, in sicer: slovenščine 83 nemških učencev, laščine 7, francozčine (?), češčine 41, srednje-visokoneščine 8, štajarske zgodovine 50, petja 150, telovadbe 32, risanja 23, lepopisja 44, stenografije 27. Učni jezik je nemški, le slovenščina, ktera je le za Slovence obligaten predmet, učila se je slovenski. Naloge, ki so se dajale učencem, kažejo, da je slovenščina v spretnih rokah. Dasi tudi v poročilu mariborske gimnazije, ktero obiskujete nad 2 tretjini Slovencev — živo pogrešamo slovenskega spisa, akoravno je v pisavi, Nouackh komaj spoznati slovenski Novak, vendar ima mariborska gimnazija v marsičem veliko prednost pred ljubljansko gimnazijo in realko. Prva je, da se slovenščina Slovincem v vseh razredih razlaga slovenski in sicer v 1. in 2. razredu po 3, v ostalih po 2 uri na teden; druga je, da se Nemci posebej v nemškem jeziku učé slovenščine; ta ločitev je po naših mislih prav naravna, toraj se ni čuditi, da Nemci in Slovenci lože bolj napredujejo, živo jo tudi zlasti naši realki priporočamo; — tretja prednost je, da se, kakor na celjski tudi na mariborski gimnazii uči domača (štajarska) zgodovina; četrta, da so posebna šolska darila*) odločena učencem, ki se odlikujejo v slovenščini; in peta, da se uči tudi česki jezik. Govorilo se je, da se je bil sicer tudi za ljubljansko gimnazijo iz čistega rodoljubja ponudil vrli profesor Vavrů, da bi bil učil češčino — al, žalibog, da se je zavrlo to kolo, od ktere strani, nam ni znano; da pa v tej reči rok ni imelo ministerstvo, se nam verjetno zdí, ker na mariborski gimnazii ni zavrnilo češčine. Morebiti nam bi preč. g. dr. Jarec vedili razjasnilo?

Národne stvari.

Glasi domorodni o novem času.

(Dalje.)

Iz Kranjskega D. A.

To vse bi se pa po naših mislih samo takrat popolnoma doseči dalo, ako bi se nova Avstrija na podlagi národnega, a ne na podlagi historičnega federalizma zidala. In to se bo tudi prej ali pozneje zgoditi moralo. Avstrija se mora po narodnostih decentralizovati, ne pa po historičnih spominih, ako se hoče, da bi kaj skoro silnih preprirov in tožeb zaradi narodnosti konec bilo. — Zakaj je neki centralizacija v Avstrii tako nemogoča, da se ne dá izpeljati niti s pomočjo absolutizma niti s pomočjo ustanovnosti, dasiravno se je za to pomoč tisuče milijonov potrosilo? Ali morda zavoljo historičnih spominov, zavoljo nekdanje državne samostalnosti posameznih avstrijskih dežel, zavoljo kron sv. Štefana, Vaceslava, Zvonimira itd.?? Oj, ozrite se vsi vi, ki to trdite, ozrite se na novo Italijo, ozrite se na Napolitano, in spoznajte, da bi se Avstrija že pred sto in sto leti brez najmanjše težave, brez najmanjših stroškov vkljub vsem sv. kronam in starodavnim tisučletnim ustavam pocentralizovala in v eno, francozkemu cesar-

*) Tudi ljubljanski gimnazii in realki priporočamo taka darila; če jih ni moč dobiti iz zaklada, iz kterega se plačujejo splošna darila, gotovo se bodo našli rodoljubi, ki bodo radi pomagali.

mude silnejih opravil ne dá storiti. Le o prvi kôpi se izpiplje in med trte položi. Vsak kopač pred seboj ležeče kole vzdigne in jih za seboj na že okopani kraj deva, tako, da očes na trtah ne poškoduje, ako ga sam brž za seboj ne postavi; sicer pa poravnači to storé. Kol mora na zgornjem kraji 4 do 5 palcev od trte postavljen biti, da koreninic ne poškoduje in ne rani.

Najbolji kup pa tudi najbolje strpeče kolje je akacijevo, ktero se vsako leto lahko seka tam, kjer je dovelj zasajenih mladih akacij, ki so že v prvem letu nekatere za kol zadost debele; le obelijo se in postijo na debelejšem koncu; iz korenin brž še v obilnejšem številu rastejo. Takošna hosta je kaj koristna.

Trta je že povezana, trava že pokošena, pa vincar še le ne sme rok križem držati. Včasi pridrvi kakošna nevihta, in velika sreča je, da je trti in grozdju prizanesla, le kolje je podrla. Zato naj vzame kladivec v roko, in naj z veseljem kole zabija, ako drugače ne more. Naj gleda na grozdje, da nikjer na zemlji ne leži ali se je ne dotika; tû naj zemljo odgrebi, da grozdje ne gnije. Tako naj pričakuje vesele trgatve. Poprej naj pa še eno sliši:

§. 11.

Od odščipavanja listja.

Dva ali tri tedne pred trgatvo dajo nekteri listje okoli grozdja odščipavati, da še grozdje bolj zori. O dobrih gorkih, toplih letinah je trta oktobra meseca že zrela, saj od spodaj, in grozdje se lahko praži. O slabih letinah bo pa malo zdalo in koristilo, prej še škodovalo, ker trta se oprostí listja, s katerim zrak srka in živež dobiva, grozdje pa se spari, ker nagloma na svitlo solnce pride in trdo debelo kože dobí.

Ako se o vezatvi umno ravná, in skozi leto trta primerno glešta, bo grozdje dozorelo, kakor letina doneše: vino bo dobro ali slabo, izvrstno ali pa cviček. K temu še naj bi huda ura, toča prihrušila, je škoda še večja. Ker je pa vse naše delo loterija: naj storí vsak, kakor mu je drago zategadel.

Le kadar krme za živino manjka o suhih letinah, bi bilo tû pomoči iskati: listje se pa mora odščipavati, a ne trgati, da očesom ne škoduješ.

Sedaj se pa raduj pridni mladi vincar, ker tvoja skrb in strah skozi leto se zaželjenemu koncu približujeta; toda vse naj se zmerno, redno, možato godí, zakaj nevarnosti so še le takrat prestane, kadar je mošt že v kleti. (Dal. prih.)

Natoroznanske stvari.

Nektere opombe in popravki k spisu

„Potovanje po nebu.“

Spisal Viljem Ogrinec.

(Konec.)

9. Častiti gosp. pisatelj je obljubil popis zemlje in sicer kakor se meni dozdeva, rekel je, da pride kmali na svetlo. Kje ostane toliko časa tako mični spis? Toraj le kmali na svetlo ž njim!

10. Gotovo hoče pisatelj, ko govori o luni, reči, da je luna za 50.000 milj oddaljena od zemlje v srednji daljavi (ali ceni); res, razloček ni ravno velik med 50.000 in 51.802 milj (ali 51.762 milj po najnovejih preiskavah)! — vendar bi bil rajše zadnjo število (51.802) videl v pisu, kakor 50.000

Zakaj pa stavi gospod pisatelj lunino presredje na 469 $\frac{1}{2}$ m., ker le 468, ali po najnovejih preiskavah samo 467 $\frac{1}{2}$ m. znaša; — toraj je lunino površje veliko za 688.635 □ milj.

Lunina snova je za pol manj gosta kakor voda, toraj 11krat manj gosta od zemljine snove, — in ne 85krat. — Kako neki je pa to mogoče, da luninim prebivavcem zemlja 50krat večja sveti kakor nam luna? Sveti li ktera stvar večje (ali večja) kakor druga? O svitlobi se govori, menim jaz, tako-le: ali da ta stvar bolj (živeje) sveti, ali da manj kakor ta. — K temu pa sveti zemlja le 14krat bolj luni, kakor luna nam; gledé površja se pa zemlja 4krat večja vidi, kakor se luna vidi nam.

Le blizo poljutnika in malo od njega proti J in S je noč enako dolga dnevu; drugače so noči in dnevi razne velikosti; najdaljši dan (— najdaljša noč —) trpi 18 dni 27 min. 55 sek.; najkrajši 10 dni 19 ur 16 m.

11. Martovo presredje pa znaša 935 milj (po drugih: 924 m.). Jaz pa mislim, da martovo ozračje ni ravno kaj zeló gosto in obširno, tanjše je kakor zemljino.

O omenjenih belih (snežnih) grmadah pravi gosp. Phillips: die nördliche Hemisphäre (Halbkugel) des Planeten scheint ein grosses Centinent darzustellen, die Farbe ist röthlich-weiss; die südliche Hemisphäre, die eine grünliche Färbung hat, könnte vielleicht mit Wasser bedeckt sein. Der Südpol zeigt einen glänzenden, weissen Fleck, der einer Eistrinde angehören müsste. Heis Woch. 1863. S. 367.

12. Meni se zdi, da še ni ravno tako dolgo sém, kar so mislili zvezdoznanci, morda najprej med njimi Janez Keppler († 1630), da je med Martom in Jupitrom še ena (ali da jih je več) premičnica, toraj menim, da ni pravo to: „da so o tem že o starih časih mislili.“ — Keppler piše v svojem „Prodromus“ (oglasnik) 1596 str. 7 to-le: „Cum igitur hac non succederet alia via, mirum quam audaci, tentavi aditum. Inter Jovem et Martem interposui Planetam; . . . quam forte propter exilitatem non videamus.“ (Ker pa to ni šlo drugače, sem po res čudovredni poti si našel dohod. Med planeta Marta in Jupitra sem stavil premičnico; . . . te pa morda le zato ne vidimo, ker je majhna).

Solncu se bližajo nekatere do 37 milijonov milj, — pa se oddalijo nekatere tudi za 80 milijonov milj. Nektere pretečejo svojo pot okoli solnca v 3 $\frac{1}{2}$ letih, nekatere še le v 6 $\frac{1}{3}$ letih.

Vestino presredje méri 58 $\frac{1}{2}$ milj; presredje najmanjše premičnice znaša komaj 4 milje.

13. Jupiter ima 2 različno dolgi presredji, eno (najdaljše) znaša 20.018 milj, drugo (najkrajše, ali os) pa le 18.661. Okrožje znaša toraj za poljutni presrednik 62.856 $\frac{1}{2}$ m. itd.

Malo neverjetno pa je, da so jupitrovi oblaki trda trupla; gosti so gosti.

O jupitrovih lunah pa veljajo dandanes te-le številke:

luna	presredje	Oddaljene od jupitrove srede	Čas teka
1.	529	58.294	1 dan 18 u. 27 m. 33 s. ali 4 jupitr. dni
2.	475	92.827	3 dni 13 u. 13 m. 42 s. ali 8 $\frac{1}{2}$ „ „
3.	676	148.076	7 dni 3 u. 42 m. 33 s. ali 17 $\frac{3}{10}$ „ „
4.	664	260.450	16 dni 16 u. 32 m. 15 s. ali 40 „ „

Kakor se iz tega vidi, ni nobena jupitrovih lun manjša od zemljine.

14. Saturnovo daljše presredje meri 16.305 milj, krajše 14.696 itd. — Idovina je s Saturnom enake gostosti. 10 zemelj bi tehtalo toliko kot 1 Saturn. — Da bi imel tudi Neptun kolobar, tega dosedaj še vedel nisem; brž ko ne ga nima.

Obročev (ali kolobarjev) okoli Saturna dandanes petero poznamo. — Od saturnovega površja je naj-

spodnji okrog za 4594 milj oddaljen. Vsi 5 pa so 6047 široki s prostorom vred, ki loči enega od drugega.

Saturn ima 8 lun. Številke, kakoršne so v spisu, niso nič kaj prave. Le druga luna stoji dalje, kot je v spisu zaznamovano, druge (te so 1, 3, 4, 5, 6) so bliže, 7 je oddaljena le za 205.000 milj, in 8. za 524.686 m. Če pri 1. luni je čas teka pravni, pri drugi je za 18 minut prekratek; pri 3. za 5 predolg; pri 4. za 31 predolg itd.

Kaj neki pa bodo odbijale lune, in kaj bodo saturnovi obroči posojevali svetlobo, ktere v resnici sami nimajo dosti!!

15. Čas teka pri Uranu je: 83 let, 271 dni, 3 ure, 48 m. Uranovo daljše presredje znaša 8223 milj, os le 7423 m.

Uran ima 2 luni; morda ima tudi 4. — Primeri o tem „Wunderbau des Weltalls von J. H. Mädler V. Auflage.

16. Neptun dopolni svoj tek v 165. letih 35 dnéh; presredje njegovo je 7500 milj dolgo.

Neptun ima 1 luno, ki dopolni svoj tek v 5 dneh, 21 urah, 4 min., 9 sek. in je oddaljena od Neptunove srede za 54.057 milj.

Avstrija, pozor!

Avstrija pazi! dobro pazi! da ne prideš v škodo — smo si mislili, ko smo prebirali 504 strani debelo in celó z zemljevidom razjasnjeno laško knjigo, ktera nam hoče pograbit veliki kos slovenske zemlje, pod naslovom: „Il Friuli orientali. Studi de Prospero Antonini“ (Izhodnja Furlanija. Premišljevanja od Prospera Antonina). Nedavno je na svetlo prišla v Milanu, in izročil nam jo je visokospoštovan gospod, rodoljub slovensk in iskren Avstrijan. Pridjani zemljevid pa se veli „Le Alpi Giulie colle loro Dipendenza italiane Friuli Orientale ed Istria.“

V 12 poglavjih obdelava starodavno zgodovino laških deželá, statistiko, narodopisje itd., ter jo pelje do današnjih dní. Pisatelj ni zadovoljen z Lahí samimi in s poitalijančenimi že slovanskimi deželami, marveč s posebno slastjo v svojih „študijah“ grabi po istriških, goriških, koroških in kranjskih Slovencih pisaje tako le: „Italii (Laškemu) naravne (natorne) meje so Alpe (plaine) in vse tukajšne dežele so laške, kterih se na poti prava ne morejo prisvojiti niti narodi unkraj alp niti ptujci.“ In če pogledamo zemljovid, kjer so zaznamovane te „naravne meje“ in ogledujemo gore, ktere stavijo mejnike laški zemlji in med kterimi stoji tudi naš že v Tricorno poitalijančeni Triglav, vidimo, da ne le vsa tržaška, istrijska in goriška zemlja se jemlje v laško, temuč tudi koroški Potablo, Malboret, Žabnica, Bovec, in kranjska Idrija, Cerknica, Lož, Postojna, Planina in Logatec!!!

Ne more se pa reči, da pisatelj obširne te knjige (kteri je cena 3 gld.) jo je pisaril brez glave, kajti očitno je, da z velikim trdom in mnogovrstno vednostjo je narejena ta knjiga; da pa mu tudi predrzna laž prav bogato nadomestuje resnico, se vidi na prvi pogled. Al naj pomaga, kar more, da se le izpelje, kar 1. poglavju na čelu stavi z besedami: „La unità geografica e la unità politica dell' Italia. Della necessità di studiare, conoscere e definire limiti naturali della penisola italica.“

Zanimivo je to knjigo prebirati, ker povsod se vidi, kako v svojih „študijah“ pisatelj vodo vozi na mlin italijanski. Tako v Gorici ne najde ne enega Slovenca, ampak le 13426 Lahov! Na strani 417. zasmehuje „Novice“, da si prizadevajo na Krasu in v Istri slovansko omiko širiti, in slovanski jezik vpeljati v šole

in uradnije, čeravno — pravi — je znano, da mnogo vasí v Istri 1848. leta za narodnost poprašane in kam da hočejo spadati, so odgovorile, da hočejo biti laške (all' italiana)! „Sam Bog je gore in meje postavil nam Lahom“, in da bi to dokazal, navaja iz pesmi „I sette soldati“ A. Alcardijeve, ktera poje:

Iddio con immortali
Caratteri di monti e di marine
Ha scolpito le patrie!

Sklepa pa predrzne svoje domišljije s temi besedami: „O kriku bolečin, ki srce trgajo revnim, upajočim Benetkam, ne bojo Italijani svobodnih laških dežel mogli neobčutljivi ostati. Iz Florence, nerazrušljive trdnjave, ktero varujejo zgrade Apenin, bode prišlo znamenje za nove boje, ker od Alp do morja ne more kraljevati ne prava neodvisnost, ne popolno edinstvo, ne narodna svoboda, dokler so ptuji vrinjenci posestniki le ene pedi nakrajne zemlje laške!“ —

Ali ni to dosti jasna beseda, kaj nameravajo te „študije? Le eden sicer govori v tej knjigi tako; al gotovo je organ mnogih milijonov, in kolikor jih dozda še z njim ni bilo soglasnih misli, vcepiti jim jih utegne ta knjiga, ker Italijan je vroče krvi in ne bode popraševal, je li pa to tudi resnica, kar apostelj njih piše.

Visoko vlado našo, ki je v prejšnjih letih tako „precartano“ pestovala laščino, — ki je na slovansko deblo v šolah in uradnijah prerada cepila laščino, pa prebiravši to knjigo vprašamo: ali niso take zmote prejšnjih časov krive, da se delajo zdaj takošne „študije“, ktere nameravajo slovanske narode zatreti in Italijo širiti čez meje avstrijske? Vprašamo jo: ali ni zadnji čas — in Bog daj, da ni prepozno! — da vse svoje žile napne, da se povrnejo Slovencem in Slovanom drugim, ki se mejašijo z Italijo, njih natorne in božje pravice, in se s tem prestvarstvom šol, uradnij in javnega življenja stavi predrznim rokam zgrada, ktera varuje celoto Avstrije?

Videant consules, ne quid detrimenti capiat res publica!

Ravnopravnost slovanskih narodov, zvestih prestolu avstrijskemu, pa bode skala, na kateri se razbije „znamenje iz Florence“!

Národne stvari.

En teden na Dolenskem.

Spisal Valentin Zarnik.
(Dalje.)

Drugo jutro sva bila ravno pri kavi, ko strežaj v sobo zakriči: So že tukaj! vse črno jih je in imajo žene in otroke! — Zadnjih besedi sva se neznano prestrašila, ker sva si mislila: za božjo voljo, če imajo pa žene v širokih krinolinah seboj, kam se bova pa midva debeluha spravila, ker špekulirala sva tako, da se tje, kjer ima 60 Sokolov dosti prostora, tudi dva ožnorana moža lahko prisedeta. — Skočiva iz sobe in vidiva tu novomeške kočije in „tajselsne“ v redu, svojega bremena pričakovaje, na levem bregu Save pa trumo Sokolcev k sreči brez žená in otrok, in še dandanes nisem v stanu iztuhtati, koga je mož na prvi pogled imel za pajdašice in otroke. Gosp. Crnič, novomeški trgovec, ki ima pri vsi ti svečanosti veliko zaslug, je kmali vse vredil, zastava Sokolova se je razvila in hajdi proti Novomestu. — Naenkrat nam zgine na potu zadnji voz izpred očí, nihče ni vedel, kam, kaj in kako? ali se je morebiti celó pogreznil v jamo, ki so jo dolenski nemškutarji kakor volkom nastavili. Ravno poln nepopisljive radosti kot spomladi škrjanec prepevam:

Lisica, lisjak — sta pila tobak,
tobaka ni bilo — sta pila vodó,

in skoraj vso množico do solzá ginem, ko pri general-